

A pénzek legnagyobb része a szántásból került elő. Az éremlelet magjának területét (mintegy 80 m²-es felületet) kézi erővel 50 cm mélységben tártuk fel, itt azonban mindösszesen 2 további veret került elő, azok is 35 cm-es mélyen. A területen DK-i irányban tovább haladva újkori pénzek és veretek, valamint egy darab római pénz került elő, ezért a felszíni leletek hiánya miatt ezen a területen egy 3–4. századi szarmata temető feltételezhető. Ezt részben alátámasztja az is, hogy a Kingécen tervezett célkitermelőhely II. blokk területén 2009. augusztus 3. és 2009. szeptember 19. között végzett próbafeltárás során a Hódmezővásárhely 212. lelőhely közelében római kori szarmata leletanyag is előkerült

CSÁNYI VIKTOR

224. Hódmezővásárhely-Kopáncs, Olasz-tanya (KÖH 34520)

(Csongrád megye) U, R

Az 1970-es években végzett terepbejárás során azonosított lelőhely a várostól DNY-ra, a Nagysziget elnevezésű határrészben, a Gyuló-ér egykori magaspártján fekszik. 2008 decemberében Bácsmegi Gábor próbafeltárással pontosította a lelőhely kiterjedését és jellegét. A megelőző feltárás nem érintette a teljes lelőhelyet, csak a homokbánya nyitása által veszélyeztetett, középső, ill. É-i részt tárták fel a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai 2009 őszén, összesen 6500 m²-en. A feltárás során egyértelműen bebizonyosodott, hogy a korábban megkezdett homokkitermelés során a lelőhely É-i szélé megsemmisült.

Összesen 166 régészeti jelenség került elő, melyek a megnyitott felületen végighúzódnak, É–D irányú kiemelkedésen összpontosultak. Többségük kerek tárológödör, de van közöttük 5 nagyobb gödörkomplexum, 4 kút és 3 árok-részlet is. A lelőhelyen egy kiterjedt késő rézkori, a badeni kultúrához tartozó település nyomait találtuk meg. Emellett előkerült néhány neolitikus objektum is. Öt gödörben eltérő tájolású, zsugorított testhelyzetű emberi temetkezéseket tártunk fel. Mellékletként teljes, ill. töredékes edények, állatvázak, néhány csonteszköz, egy pipaként értelmezhető agyagtárgy és egy orsókarika került felszínre. Szintén temetkezésként azonosítottuk azt a gödröt, melyben egy nagyméretű edény összetört darabjai közül egy hiányos gyermekváz került elő. Feltártunk a badeni korszakra igen jellemző 18 rituális állattemetkezést is, teljes marha-, birka-, kutya- és sertésvázakat, ill. több részleges állatvázat. Az egyik gödörben a fiatal sertés csontjai mellett emberi koponyatető-töredék és egy gyermek végtagsontja feküdt. Gyakran találtunk a csontokon, ill. a csontok mellett nagyobb edénydarabokat, fél edényeket. Az állati maradványokat kultikus céllal helyezhették a gödrökbe. Szintén kultikus objektumokként, áldozati gödrökként értelmezhetőek azok az objektumok, melyek átégett, hamus, paticsos betöltésében, vagy a gödör alján egész edények kerültek elő. A legérdekesebb ezek közül az az objektum, melynek alján, az átégett rétegben egy

egész korsó és egy kis csésze feküdt, felette kb. 30 cm-rel egy teljes marhacsontvázat bontottunk ki, a gödör tetején pedig, még szintén a késő rézkorban egy kemencét alakítottak ki. Rituális rendeltetésűként interpretálható tárgy lehetett a lelőhelyen talált 3 fél kocsimodell-kerék és 2 fej nélküli idoltöredék. A temetkezések és áldozati gödrök térbeli elrendezésében szabályszerűséget nem tudtunk megfigyelni. Utóbbiak magas száma a településen belül mindenképpen figyelemre méltó.

A feltárás egyik legérdekesebb objektuma egy részben földbe mélyített, téglalap alakú, K–Ny tájolású, 2 cölöphelyes épület. Keményre döngölt padlót, valamint egy kisméretű, kerek, karólyukakkal körbevett tüzelőhelyet is kibontottunk az objektumban. A feltárt településrészlet szélein, a mélyebben fekvő részeken 4 nagyméretű kút találtunk. Az egyik kút alján egy teljesen ép, szűk nyakú palack feküdt, egy másik kút betöltésében kemence nyomait azonosítottuk. A négy kút egyike a neolitikum időszakához, feltehetőleg a szakálhádi kultúrához sorolható. Az objektum közelében, a szelvény DK-i szélénél még két gödör leletanyaga volt köthető a középső, avagy a késő neolitikumhoz.

Az objektumok többségéből nagyszámú lelet került elő, számos badeni jellegzetességgel. A karakteres tárgyak közé tartoznak a teljes vagy töredékes kétosztatú tálak, az apró, gömbös aljú, hengeres nyakú bögrék, poharak, a gömbszelet alakú tálak, a hengeres nyakú, gömbös testű korsók, fazekak. Gyakori díszítések a kerámiákon a beböködött pontsorok, a karcolt hálóminták, a kettős bütykök és az alagútfülek. A telep feltárása során mindössze egyetlen fémléletet, egy bronztűt találtunk, mely az egyik nagyméretű gödör betöltésében feküdt. Az objektumokból mindemellett jelentős mennyiségű állatcsont, halcsont, kagyló, valamint több teknőspáncél-töredék is előkerült. Találtunk több teljes, ill. töredékes őrlőkövet, valamint pattintott kőpengéket. Pető Ákos, talajtani referens vezetésével megtörtént a lelőhely geológiai felmérése, ill. számos földminta begyűjtése a különféle természettudományos vizsgálatok elvégzése céljából.

A leletek a KÖSZ szegedi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozásukat követően a hódmezővásárhelyi Tornyai János Múzeumba kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Kékegyi Dorottya, Bárdos Nándor, Kovács Sándor, Bernáth László technikusok.

HERENDI ORSOLYA

225. Hódmezővásárhely, Kopáncs II. (KÖH 55517)

(Csongrád megye) U, A

A Hódmezővásárhelytől DNY-ra található Kopáncs II. lelőhelyet 2006-ban terepbejárással azonosították, majd 2008 tavaszán Tóth Katalin (Tornyai János Múzeum) próbafeltárása során a lelőhely kiterjedését 35 000 m² nagyságúnak határozta meg. A 2009 tavaszán kezdődött megelőző feltárás nem érintette a lelőhely teljes

területét, a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai csak a beruházás által veszélyeztetett középső részt tárták fel közel 27 000 m² felületen, melynek alkalmával egy kiterjedt késő avar kori település összesen 225 régészeti jelensége került elő.

Több kisebb csoportban, a szelvény teljes hosszában szétszórva, összesen 47 házhelyet bontottunk ki. A többség K-Ny tájolású, részben földbe mélyített, kisméretű, lekerekített sarkú téglalap alakú, 2 cölöphelyes épület, de találtunk néhány kisebb, cölöphely nélküli építményt is. Kemencét mindössze 5 házban figyeltünk meg. A legjobb állapotban megmaradt, kisméretű kemencét az épület K-i sarkában hagyott agyagtömbbe vájták bele, melyhez tartozóan az átégett oldalfalú, hengeres füstelvezető nyílás is dokumentálható volt. A házak mellett és között számos kisebb-nagyobb tárológödört, agyagnyerő gödört is találtunk. A lelőhely érdekes objektumai az épületek közelében fekvő, tölgyfadeszékával bélelt, 6 darab kút. A településhez köthetően előkerült 15 hosszabb-rövidebb árok szakasz is, melyeknek kerítő és vízelvezető funkciójuk lehetett.

A leletanyag eloszlása nem volt egységes a lelőhelyen. A K-i szelvényrészben talált objektumok sokkal kevesebb leletet tartalmaztak, mint a Ny-i részen fekvők. Nagy számban került elő durva házikéremia, belsőfüles cserépbogrács és sütőharang töredéke, valamint állatcsont, halcsont és számos különböző típusú orsógomb, csonteszközök (ár, tű), néhány kovatöredék. Kevés világosszürke és téglaszínű, finom, korongolt kerámiát is találtunk, főként a szelvény Ny-i részén; némelyiken hullámvonal-, és vonalköteg-díszítés látható. Egyéb korszakból csupán 2 objektum, egy őskori tárológödör és egy, a szelvényen keresztülhaladó árok került elő, melyek valószínűleg a Körös-kultúrához sorolhatók.

A szelvény közepén, a házcsoporthoz között, egy kisebb kiemelkedésen kis, avar kori temető is felszínre került. Összesen 22 ÉNy-DK tájolású sírt bontottunk ki, 2 többé-kevésbé elkülöníthető sorban. Három temetkezésben nem találtunk vázat, 2 pedig mellékletet nem tartalmazott. A legjelentősebb sír egy kettős temetkezés volt (férfi és női csontváz) részleges lótemetkezéssel. A férfi vázának medencecsontja tájékán egy öv bronzdíszei fektettek, míg a női váz melléklet nélküli volt. A ló mellett vaskengyelt és vascsatokat dokumentáltunk. Két további gazdagabb mellékletű sírt tártunk fel; bronz övveretek, csatok, vaskés, két ismeretlen funkciójú aranyozott ezüstlemez, valamint ételmellékletre utaló állatcsontok kerültek elő ezekből. A leletek alapján – a településhez hasonlóan – a temető is késő avar kori. A temető és a telep egymáshoz, ill. a szomszédos avar kori temetőhöz (Kopáncs III.) való viszonyát a feldolgozás során lehet majd pontosabban meghatározni.

A szelvény Ny-i végében húzódó homokdombon egy avar kori, gazdag, magányos, női fülkesír bontottunk ki. A K-Ny tájolású temetkezésben egy rossz megtartású, háton fekvő, nyújtott, női váz feküdt. Mellékletei között 2 arany, gömbcsüngős fülbevaló, gyöngy nyaklánc,

vékony, préselt, aranyozott bronz pártadíszek, 2 kiszélesedő végű, rekeszes díszítésű, sodrott ezüstkarperec, tütartó, spatula, ezüst fülesgomb, orsókarika és vaskés volt. A jobb állkapocs alá obulusként egy aranyosolidust helyeztek (Heraclius császár verete, 616–625 között). A sír környezetét alaposan átkutattuk, de több temetkezés nem került felszínre. Horváth Zoltán vezetésével a lelőhely geológiai felmérését is elvégeztük.

A leletek a KÖSZ szegedi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozásukat követően a hódmezővásárhelyi Tornyai János Múzeumba kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Deák Andrea, Hargitai András, Molnár Gyöngyi, Wilhelm Gábor régészek; Bárdos Nándor, Bernáth László, Bene Zsuzsa, Czegléczki Tibor, Kulcsár Kornél, Sultis László, Kékegyi Dorottya, Kovács Sándor, Kulcsár Zoltánné, Kulcsár Zoltán, Frank Tamás, Farkas Gábor technikusok.

HERENDI ORSOLYA

226. Hódmezővásárhely, Kopáncs III. (KÖH 56390)

(Csongrád megye) A

2008-ban tervezett bányanyitás miatt Tóth Katalin vezetésével a Tornyai János Múzeum próbafeltárást végzett a 47. sz. főúttól mintegy 500 m-re D-re található lelőhelyen, melynek során avar temetkezések kerültek elő. A homokbányászattal gyakorlatilag a teljes lelőhelyet érintették, ezért szükségessé vált a teljes megelőző feltárás. Az ásatás második üteme 2009. március 4. és április 30. között zajlott, melynek során a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai 4679 m²-nyi területen további 185 késő avar kori sírt bontottak ki, ezek közül 7 teljes lótemetkezés volt.

Megfigyeltünk koporsós, ill. lepelbe burkolt temetkezési formát, valamint néhány sírban a talált cölöplyukak sírípítményre vagy halotti kerevetre utalnak. A férfisírokban általában vas övcsatokat, vaskéseket találtunk, néhány esetben bronz övvereteket, ill. bronzcsatokat. A különleges tárgyak közé tartozik egy négyzet alakú, vasból készült veret, melynek közepén bronzfoglatban egy üveggyöngy található, ill. egy szinte teljesen ép üvegtálka.

A női sírokból általában karperecek, fülbevalók, orsógombok és gyöngyök kerültek napvilágra. Néhány esetben rekonstruálni is lehet a nyakláncot, hiszen in situ maradtak meg a dinnyemag alakú és szemesgyöngyökből álló sorok. Egy női temetkezésben a medencénél egy fülbevalópár és két gyűrű került elő egy csomóban, valamint a felsőt testen egy boglárpár. A feltárás egyetlen aranytárgya egy fülbevaló.

Általános mellékletnek a részleges kiskérődző-maradványok tekinthetők, melyek a legtöbb esetben a koponyát és a végtagcsontokat jelentik. A lótemetkezések esetében kivétel nélkül a teljes vázat találtuk meg, néhány alkalommal a lószerszámok, ill. az azokat díszítő veretek is előkerültek.